

Stav zpracovanosti pramenné základny

1. Soupisy pramenů

Katalogy hudebních rukopisů jsou k dispozici v těchto fondových institucích:

1.1 Rukopisy

Národní knihovna ČR (Klementinum):

- Plocek, Václav: *Catalogus codicum notis musicis instructorum qui in Bibliotheca publica rei publicae Bohemiae socialisticae in Bibliotheca universitatis Pragensis servantur*, 2 vol., Academia, Prae 1973
- Truhlář, Josef: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur*, 2 vol., Prae 1905 – 1906
- Truhlář, Josef: *Katalog českých rukopisů C.K. Veřejné a universitní knihovny pražské*, Praha 1906

Knihovna Národního muzea, Praha:

- Bartoš, František: *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze*, 2 sv., Praha 1926, 1927
- Brodský, Pavel: *Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze, Studie o rukopisech – Monographia V*, Koniasch Latin Press, Praha 2000

Poznámka:

Specializovaný katalog hudebních rukopisů z fondu Národního muzea – obdoba katalogu Plockova, však doposud chybí.

Knihovna Pražského hradu:

- Podlaha, Antonín: *Catalogus collectionis operum artis musicae quae in Bibliotheca Capituli Metropolitani Pragensis asservantur*, Prae 1926

Muzeum východních Čech v Hradci Králové:

- Černý, Jaromír: *Soupis hudebních rukopisů Muzea v Hradci Králové, Miscellanea musicologica XIX*, Universita Karlova, Praha 1966

Brno:

- Dokoupil, Vladislav: *Soupis rukopisů knihovny benediktinů v Rajhradě, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1966*
- Settari, Olga: *Hudební tisky a rukopisy v Brně, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řada H5, Brno 1970, s. 151 – 169*
- Slačíková, Helena: *Hudební památky ve Státním archívu v Brně, dipl. FF UJEP, 1966*

Olomouc:

- Červenka, Stanislav: *Katalog hudebních rukopisů Státní vědecké knihovny v Olomouci do roku 1690, dipl., FF UJEP, Brno 1970*
- Boháček, Miroslav – Čáda, František: *Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der Wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz, Köln 1994*

Plzeň:

- Zatloukalová, Zuzana: *Nejstarší hudební rukopisy z plzeňských sbírek 13. – 16. stol., dipl., FF UK, Praha 1981*

1.2 Ostatní přehledy a soupisy:

- Průvodce po archivních fondech I (Straková, Theodora – Sehnal, Jiří – Příbáňová, Svatava, eds.), *Moravské zemské muzeum, Brno 1971*
- Průvodce po archivních fondech II (Kyas, Vojtěch, ed.), *Moravské zemské muzeum, Brno 2007*
- Tobolka, Zdeněk: *Horák, František: Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století, díl I: Prvotisky do roku 1500; díl II: Tisky z let 1501 – 1800, Praha 1939 – 1967*
- Kouba, Jan: *Nejstarší české písňové tisky do roku 1550, Miscellanea musicologica XXXII, Univerzita Karlova, Praha 1988, s. 21 – 92.*
- Tošnerová, Marie (ed.): *Průvodce po rukopisných fondech v České republice III, Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice, Archiv Akademie věd ČR, Praha 2001*
- Ameln, Konrad – Jenny, Markus – Lipphard, Walther (eds.): *RISM B/VIII/1: Das deutsche Kirchenlied, Band I, Teil 1: Verzeichnis der Drucke, Bärenreiter Kassel, Basel, Tours, London, 1975*

2. Repertoárové přehledy

- Bäumker, Wilhelm: Das katholische deutsche Kirchenlied in seinen Singweisen, 4 sv., Freiburg i.Br., 1889 – 1911
- Dreves, Guido Maria – Blume, Clemens: *Analecta hymnica medii aevi*, 55 sv., Leipzig 1886 – 1922
(1. sv.: *Cantiones bohemicae*; 2. sv.: *Cantiones Vissegradenses*)
- Černý, Jaromír: *Soupis hudebních rukopisů Muzea v Hradci Králové*, *Miscellanea musicologica* XIX, Univerzita Karlova, Praha 1966
- Hochmalová, Petra: *Latinské cantiones a jejich česká kontrafakta v pramenech 15. a 16. století*, dipl., FF UP, Olomouc 1997
- Chevalier, Ulyse: *Repertorium hymnologicum. Cataloge des Chants, Hymnes, Proses, Séquences, Tropes en usage dans l'église latine depuis les origines jusqu'a nos jours*, 6 sv., Louvain 1892 – 1920
- Jireček, Josef: *Hymnologia bohemia. Dějiny církevního básnictví českého až do XVIII. století*, Praha 1878
- Mone, Franz Josef: *Lateinische Hymnen des Mittelalters aus Handschriften herausgegeben und erklärt*, 3 sv., Freiburg i. Br. 1853 - 1855
- Plocek, Václav: *Catalogus codicum notis qui in Bibliotheca publica rei publicae Bohemicae socialisticae in Bibliotheca universitatis Pragensis servantur*, 2 Vol., Academia, Praeae 1973
- Rajecky, Benjamin: *Melodiarium Hungariae medii aevi*, Budapest 1956
- Rothe, Hans (ed.): *Geistliche Lieder und Gesänge in Böhmen, Bd II,1 – Tropen und Cantiones aus böhmischen Handschriften der vorhussitischen Zeit 1300 – 1420* (bearbeitet von Brigitte Böse und Franz Schäfer), Böhlau Verlag Köln, Wien, 1988
- Monumenta monodica medii aevi*, 19 svazků hlavní řady, 6 svazků vedlejší řady (Subsidia), Bärenreiter-Verlag, Kassel (1956 – doposud)
Poznámka: Zakladatelem a redaktorem prvních svazků byl Bruno Stäblein, v současné době stojí v čele edice kolektiv redaktorů Andreas Haug, David Hiley, Karlheins Schlager.
- Wackernagel, Philipp: *Das deutsche Kirchenlied von der ältesten Zeit bis bis zu Anfang des 17. Jahrhunderts*, 5 sv., Leipzig 1864 - 1877
(3. sv.: *Lieder und Leiche der böhmisch – mährischen Brüder, Leipzig 1870*)
- Zahn, Johannes: *Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder*, 6 sv., Gütersloh 1889 - 1893

Z výše uvedeného přehledu jsou pro muzikologický výzkum českých pramenů použitelné pouze následující dva, protože poskytují dostatečné informace o repertoáru obsaženém v evidovaných pramenech:

- a) Katalog Plockův (*Catalogus codicum musicis instructorum ...*), který je vlastně soupisem velmi podrobně popsaných pramenů obsahujícím i incipity evidovaných skladeb. Abecední seznam všech skladeb obsažených v evidovaných pramenech včetně jejich druhového označení vytváří samostatný oddíl.
- b) Katalog Jaromíra Černého (*Soupis hudebních rukopisů muzea v Hradci Králové ...*), který je koncipován zcela odlišně. Jednotlivé prameny nejsou tak podrobně popisovány jako v katalogu Plockově, jejich repertoár je však podrobně rozepsán v 10 oddílech podle jednotlivých druhů: chorální zpěv, rýmovaná officia, hymny, latinské sekvence, české sekvence, latinské písně, české písně atd. Orientačním a identifikačním základem Černého katalogu jsou textové incipity – katalog není opatřen notami, což je jeho negativum. Pro melodickou identifikaci používá odkazy na známé textové nebo nápěvné edice (Chevalier, *Analecta hymnica*, *Dějiny husitského zpěvu* apod.).

2.1 Databázové přehledy:

V posledních dvou desetiletích vzniklo na půdě české muzikologie několik katalogizačních projektů, které využívají pro evidenci hymnologického repertoáru technických možností nabízených moderními informačními technologiemi.

Hymnorum Thesaurus Bohemicus

(Databáze českých duchovních písní z období 16. – 18. stol. vzniklá digitalizací původních Škarkových katalogizačních lístků).

Řešitel a provozovatel: Ústav klasických studií AV ČR

www.clavmon.cz/htb

LIMUP (Databáze repertoáru liturgických rukopisů utravvistické provenience 15. – 16. stol. Databáze poskytuje textové incipity.)

Řešitel a provozovatel: Ústav klasických studií AV ČR

www.clavmon.cz/limup

Clavis nigra (databáze vícehlasých skladeb z bohemikálních pramenů 15. – 16. stol. v černé menzurální notaci)
Řešitel a provozovatel: Ústav klasických studií AV ČR
www.clavmon.cz/clavis_nigra/incipity.asp

Manuscriptorium (databáze hudebních i nehudebních rukopisů a starých tisků)
Řešitel a provozovatel: Národní knihovna ČR Praha
www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php

Melodiarium hymnologicum Bohemiae (databáze rukopisných i tištěných pramenů a jejich jednohlasého paraliturgického repertoáru z období 14. – 18. století).
Řešitel a provozovatel: Ústav hudební vědy FF MU Brno
www.firmadat.cz/melodiarium

Global Chant Database (hybridní a kompilační databáze repertoáru liturgického zpěvu zprostředkující obsah jiných katalogů a pramenných zdrojů gregoriánského chorálu)
Řešitel a provozovatel: Ústav hudební vědy FF UK Praha
www.globalchant.org/about.php

Hlavním znakem všech těchto projektů je jejich metodická a formová nekoordinovanost a nepropojenost. Z uvedeného přehledu rovněž vyplývá, že česká hymnologie postrádá takové repertoárové soupisy jakými jsou např. Zahnův katalog, Chevalierův katalog nebo bibliografické soupisy typu Wackernagelova. Řada pramenů je edičně zpracována formou diplomových, popř. disertačních prací, jejichž centrální seznam však zatím neexistuje.

3. Edice pramenů

V této oblasti vykazuje česká muzikologie největší deficit. Z obrovského množství hymnologických pramenů bylo v minulém století vydáno a dáno k použitelné dispozici badatelské veřejnosti pouze následujících pět:

Kancionál Franusův (knižně vydal Dobroslav Orel v roce 1922)
Digitalizovaná edice pramene → viz databáze Melodiarium hymnologicum Bohemiae (www.musicologica.cz/melodiarium)

Písně chval božských (kancionál Jana Roha z roku 1541)
(vydán Zdeňkem Tobolkou v roce 1927 jako III. svazek edice Monumenta Bohemiae Typographica)
Digitalizovaná edice pramene → viz databáze Melodiarium hymnologicum Bohemiae (www.musicologica.cz/melodiarium)

Ein new Gesengbuchlen (německý kancionál Michaela Weisseho z roku 1531)
(vydán Zdeňkem Tobolkou v roce 1931 jako X. svazek edice Monumenta Bohemiae Typographica k 400. výročí vytištění)
Digitalizovaná edice pramene → viz databáze Melodiarium hymnologicum Bohemiae (www.musicologica.cz/melodiarium)

Vyšebrodský sborník 42
(Die Hohenfürther Liederhandschrift von 1410. Böhlau Verlag, Köln 1984 Vydal Hans Rothe jako faksimilovanou publikaci s doprovodným komentářem a podrobným rozpisem obsahu)
Digitalizovaná edice pramene → viz databáze Melodiarium hymnologicum Bohemiae (www.musicologica.cz/melodiarium)

Jistebnický kancionál 1 – Graduale
(Zatím 1. svazek zamýšlené kritické edice Jistebnického kancionálu. Editoři 1. svazku: Jaroslav Kolár, Anežka Vidmanová, Hana Vlhová-Wörner, vyšlo v nakladatelství L.MAREK, Brno 2005)

Jistebnický kancionál 2 – Cationale
(2. svazek zamýšlené 4svazkové edice. Editorka 2. svazku: Hana Vlhová-Wörner, Nakladatelství Marek Publishing., Chomutov 2019)
Digitalizovaná edice pramene → viz databáze Melodiarium hymnologicum Bohemiae (www.musicologica.cz/melodiarium)

Fridrich Bridelius: Jesličky Staré nové písničky. Host/Masarykova univerzita, Brno XXXX

(Edičně připravili Pavel Kosek, Tomáš Slavický, Marie Škarpová)
Digitalizovaná edice pramene → viz databáze www.clavmon.cz

Antifonář sedlecký (Antiphonarium Sedlecense)

První digitalizovaný, komerčně přístupný pramen z oblasti hudby. Vyšel péčí Národní knihovny České republiky v roce 1995 v rámci projektu UNESCO „Memoriae Mundi Series Bohemica I“. Technickou realizaci provedla firma Albertina icome Praha.

V této souvislosti nelze opomenout dvě stylizované edice důležitých hymnologických pramenů, které kombinují prezentaci jeho repertoáru s jeho historickou i teoretickou interpretací. Jsou to:

Trnavský rukopis

(Mužik, František: Die Tyrnauer Handschrift, in: Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 2, Univerzita Karlova, Praha 1965, s. 5 – 44)

Písničky z roku 1501

(Kouba, Jan: Nejstarší český tištěný kancionál z roku 1501 jako hudební pramen, in: Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 2, Univerzita Karlova, Praha 1965, s. 89 – 139).

Řada pramenů je edičně zpracována rovněž formou diplomových, popř. disertačních prací, jejichž centrální evidence zatím neexistuje.

Od poloviny devadesátých let 20. století je prováděna systematická digitalizace nejvzácnějších rukopisných i tištěných pramenů nacházejících se v majetku a ve správě fondových institucí ČR. Pro potřebu studia jednohlasého paraliturgického repertoáru jsou nepřístupnější a v nejsystematičtějším výběru k dispozici prameny v následujících dvou databázích:

Manuscriptorium (databáze hudebních i nehupebních rukopisů a starých tisků).

www.manuscriptorium.com

Melodiarium hymnologicum Bohemiae (databáze rukopisných i tištěných pramenů a jejich jednohlasého paraliturgického repertoáru z období 14. – 18. století), která jako jediná poskytuje badateli kromě digitalizovaných verzí pramenů také katalogový rozpis jejich repertoáru.

www.musicologica.cz/melodiarium